

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 22 III 1928 r. o ochronie wynalazków i znaków towarowych (Dz. U. nr 39, poz. 384)

Art. 21. Licencja musi wynikać z umowy pisemnej. Mimo jednak braku umowy licencyjnej, korzystanie z cudzego patentu za zezwoleniem właściciela rodzi dla tego ostatniego prawo do wynagrodzenia za korzystanie na zasadach ogólnych prawa cywilnego, którego wysokość w braku umowy określa sąd, kierując się oceną opartą na słuszności (1 CR '535/60 z dnia 14 VI 1961 r.).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 X 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami)

Art. 134. W związku ze szczególną ochroną własności społecznej, wynikającą z ogólnych założeń ustrojowych i znajdującą wyraz w art. 77 Konstytucji, na każdym obywatelu ciąży obowiązek pieczy nad mieniem społecznym i przeciwdziałania w granicach dla niego dostępnych wszelkim zdarzeniom, które by własności społecznej mogły zagrażać szkodą. Naruszenie tego obowiązku czy to przez własny czyn, czy też przez zaniechanie, jeśli w wyniku prowadzi do powstania szkody w mieniu społecznym, zobowiązuje sprawcę do jej wynagrodzenia (1 CR 606/60 z dnia 2 VI 1961 r.).

Art. 134. Jeżeli odpowiedzialny materialnie magazynier zaniedbywał swoje obowiązki ze świadomością, że umożliwia w ten sposób rozkradanie mienia przez podległych sobie pracowników, istnieją podstawy do uznania, że udzielał pomocy lub godził się na bezprawne zagarnianie powierzonego sobie mienia przez innych pracowników. Takie zaś ustalenie uzasadniałoby uznanie, że odpowiada on za wyrządzoną w mieniu społecznym szkodę w wyniku czynów niedozwolonych w rozumieniu art. 134 k. z. (4 CR 632/60 z dnia 22 IX 1961 r.).

Art. 134. Nie można wymagać od przedsiębiorcy liczenia się z możliwością wykorzystania urządzeń jego lokalu dla celów samobójczych i żądania z tej przyczyny takiego zabezpieczenia (podwyższenia poręczy lub zabezpieczenia schodów siatką ochronną), by możliwość samobójczych zamachów była wykluczona (4 CR 181/61 z dnia 20 X 1961 r.).

Art. 158 § 2. W art. 158 § 2 k. z. chodzi o obiektywnie istniejące przyczynienie się do powstania szkody, niezależnie od tego, czy poszkodowanemu można przypisać zawinienie zachowania się, które doprowadziło do powstania szkody (4 CR 78/61 z dnia 18 X 1961 r.).

Art. 158 § 2. Doświadczonemu i odpowiednio przeszkolonemu pracownikowi, który nie stosuje środków ochronnych, należy przypisać niedbalstwo, a co za tym idzie przyczynienie się do wyrządzenia szkody, nawet gdy zakład pracy tolerował niestosowanie środków ochronnych (2 CR 631/60 z dnia 20 IX 1961 r.).

Art. 162. Fakt, że zakład pracy wypłaca pracownikowi wynagrodzenie niższe niż mu się należało według pełnionych funkcji, nie stoi na przeszkodzie do uznania, że w razie niezdolności do pracy pracownik powinien otrzymać rentę odszkodowawczą, obliczoną według wynagrodzenia wyższego. O wysokości renty decyduje bowiem nie wynagrodzenie otrzymywane, lecz należne. Nienależyte wykonywanie obowiązku zakładu pracy uiszczenia wynagrodzenia za pracę nie może mieć ujemnych konsekwencji dla pracownika w razie jego niezdolności do pracy, za którą zakład pracy lub inny podmiot ponosi odpowiedzialność cywilną (1 CR 344/61 z dnia 5 IX 1961 r.).

Art. 239. Wyrok skazujący pracownika za uchybienie obowiązkom umownym, z którym wiąże się powstanie szkody, wyłącza, gdy chodzi także o odpowiedzialność na podstawie art. 239 k. z., możliwość całkowitej ekskulpacji, nie stoi jednak na przeszkodzie do ustalenia przez sąd cywilny, że do powstania szkody i to nawet w znacznej mierze przyczynił się sam poszkodowany (3 CR 108/61 z dnia 20 XI 1961 r.).

Art. 160. Ceny przewidziane w tabelach szacunkowych stosowanych przez instytucje ubezpieczeniowe, których celem jest znormalizowanie sposobu określania wysokości premii ubezpieczeniowych i które stanowią podstawę określenia szkody w stosunkach umownych pomiędzy zakładem ubezpieczeń a ubezpieczonym, nie mogą mieć zastosowania dla obliczania wartości szkody w stosunku do jej sprawcy, którego odpowiedzialność i jej zakres regulują przepisy kodeksu zobowiązań (1 CR 827/60 z dnia 29 VIII 1961 r.).

Art. 239. Kierowca, który zgodził się do podjęcia jazdy z braku innego szofera, powinien dołożyć wszelkich starań i czujności, aby do wypadku nie dopuścić, a jeżeli stan jego przemęczenia był tak duży, że nie dawał on gwarancji bezpiecznego prowadzenia nakazanej jazdy, powinien być wyjazdu odmówić. Gdy zaś mimo to nakazaną jazdę podjął i spowodował podczas niej wypadek, nie może być wolny całkowicie od odpowiedzialności za szkodę, jaką w następstwie wypadku poniósł jego pracodawca (3 CR 170/61 z dnia 9 X 1961 r.).

Art. 297. Z mocy przepisów ustawy z dnia 3 VI 1953 r. o ustaleniu cen, opłat i stawek taryfowych (Dz. U. nr 31, poz. 122) oraz wydanych w wykonaniu tej ustawy uchwał Rady Ministrów nr 406 z dnia 3 VI 1953 r. (M. P. nr A-57, poz. 722 i nr A-96, poz. 1336) i nr 420 z dnia 9 VII 1957 r. (M. P. nr A-57, poz. 356) — Państwowa Komisja Cen jest uprawniona do ustalania cen zbytu zwierząt rzeźnych. Wymienione przepisy nie dają jednak podstawy do wniosku, że Państwowa Komisja Cen może ustalić ceny także z mocą wsteczną, a więc w odniesieniu do transakcji już dokonanych. Ustanowienie zatem przez Państwową Komisję Cen w lipcu 1957 r. nowych cen na zwierzęta rzeźne nie może stanowić podstawy do zastosowania tych cen do uprzednio dokonanych przez strony transakcji, chyba że przy zawieraniu tych transakcji zastrzegły, że stosowane w transakcjach ceny są tymczasowe oraz że ostateczne ich określenie nastąpi w drodze zarządzenia Państwowej Komisji Cen. Tego rodzaju zastrzeżenie znajduje uzasadnienie w art. 297 k. z., przy czym Państwową Komisję Cen należałoby uważać za osobę trzecią w rozumieniu tego przepisu (4 CR 880/60 z dnia 24 VIII 1961 r.).

Art. 373 § 2. Pomiędzy drobnymi naprawami a wydatkami połączonymi ze zwykłym używaniem lokalu nie ma różnicy jakościowej, wydatki muszą być zatem również „drobne”. Art. 373 § 2 k. z. używa rozróżnienia, o którym mowa, jedynie w znaczeniu potocznym. Malowanie wnętrza lokalu jest wydatkiem połączonym ze zwykłym używaniem lokalu (3 CR 263/61 z dnia 22 XI 1961 r.).

Prawo spadkowe z dnia 8 X 1946 r. (Dz. U. nr 60, poz. 328 wraz ze zmianami).

Art. 70 „Powództwo z art. 70 pr. sp. może wytoczyć każdy spadkobierca, również taki, który był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie praw do spadku" (uchwała składu 7 sędziów SN — 1 CO 26/61 z dnia 10 II 1962 r.).

Dekret z dnia 8 XI 1946 r. o postępowaniu spadkowym (Dz. U. nr 63, poz. 346).

Art. 163 § 1. Celem postępowania działowego jest stworzenie żywotnych z punktu widzenia gospodarczego jednostek, w konsekwencji czego sąd obowiązany jest rozważyć z urzędu, czy wysokie spłaty spadkowe przy jednoczesnej natychmiastowej ich płatności nie doprowadzą majątku do ruiny gospodarczej i czy w związku z tym nie zachodzi konieczność rozłożenia spłat spadkowych na odpowiednie raty.

Stwierdzenie przez sąd braku istnienia przesłanek do zawieszenia spłat spadkowych na podstawie ustawy z dnia 18 VI 1959 r. o zawieszeniu niektórych spłat spadkowych (Dz. U. nr 36, poz. 227) nie zwalnia sądu od obowiązku zbadania sprawy z punktu widzenia art. 163 § 1 dekretu o post. spadk. (2 CR 930/61 z dnia 17 XI 1961 r.).

Ustawa z dnia 20 III 1950 r. o przejęciu przez państwo dóbr martwej ręki (Dz. U. nr 9 poz. 87).

Jak to wynika z art. 2 ust. 1 ustawy i z zaznaczonego we wstępie ustawy jej celu, ustawodawca nie mógł mieć na celu dopuszczenia do powstawania w przyszłości w drodze zasiedzenia na nowo dóbr martwej ręki w postaci kościelnych nieruchomości ziemskich. Dlatego jeżeli związki wyznaniowe przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 22 III 1950 r. posiadały z zamiarem zasiedzenia nieruchomości ziemskie, to wejście w życie ustawy z dnia 20 III 1950 r. nie tylko przerywało zasiedzenie, lecz nawet uniemożliwiało rozpoczęcie na nowo po przerwie biegu zasiedzenia takich nieruchomości na rzecz związków wyznaniowych (1 CO 5/61, 11 CR 926/61 z dnia 24 X 1961 r.).

Ustawa z dnia 18 VII 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. nr 34, poz. 311)

Art. 23 i 26. Art. 23 przep. og. pr. cyw. stwarza jedynie domniemanie śmierci osoby zaginionej w czasie, który może być określony według wskazówek art. 24 przep. og. pr. cyw.

Według ogólnej zasady, że „fraus omnis corrumpit", na podobne domniemanie nie może powoływać się ten, kto wiedział o fakcie obalającym domniemanie śmierci. Rację prawną przepisu art. 26 p. o. p. c. stanowi ochrona dobrej wiary osób zawierających nowe małżeństwo po uznaniu za zmarłego współmałżonka jednej z nich z pierwszego małżeństwa. Dlatego ustalenie, czy owa dobra wiara istniała u tych osób, ma zasadnicze znaczenie i obowiązkiem sądu pierwszej instancji jest przeprowadzenie takiego ustalenia (3 CR 763/60 z dnia 24 III 1961 r.).

Kodeks postępowania cywilnego. Obwieszczenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 VIII 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43. poz. 394)

Art. 72. Dowód z przesłuchania interwenienta ubocznego przeprowadza się w trybie dowodu z przesłuchania stron tylko wówczas, gdy interwencja uboczna jest *samoistna* w rozumieniu art. 72 k. p. c. Gdy interwencja uboczna nie jest *samoistna*, dowód z przesłuchania interwenienta ubocznego jest dowodem z zeznań świadka (4 CR 414/60 z dnia 30 V 1961 r.).

Art. 100 i 101. Brak ze strony pozwanego żądania zasądzenia na jego rzecz kosztów od powoda nie stoi na przeszkodzie zniesieniu kosztów na podstawie art. 101 k. p. c. To, że strona, która przegrała proces jedynie w części, nie zgłosiła żądania zasądzenia kosztów, nie oznacza, by jej przeciwnik, któremu po myśli art. 100 i 101 k. p. c. nie należy się zwrot kosztów od strony przeciwnej, miał przez to uzyskać prawo domagania się zwrotu kosztów (4 CZ 101/61 z dnia 18 X 1961 r.).

Art. 102 i 574. W sprawach o zwolnienie od egzekucji pozwany wierzyciel egzekwujący może żądać zwrotu kosztów procesu, jeżeli przed wniesieniem pozwu nie był przez powoda zawiadomiony w sposób dający mu możliwość sprawdzenia zasadności roszczenia powoda, a przy pierwszej czynności procesowej uznał żądanie pozwu (2 CZ 11/61 z dnia 19 X 1961 r.).

Art. 147. Warunkiem skuteczności doręczenia zastępczego jest, aby pismo było doręczone w miejscu zamieszkania adresata bądź w przypadku gdy pismo jego adresowano do lokalu biurowego, przemysłowego lub handlowego, aby adresat w tym właśnie lokalu był zatrudniony. Niedopuszczalne natomiast jest doręczenie zastępcze pisma sądowego pod innym adresem, nie będącym ani miejscem zamieszkania, ani miejscem pracy adresata, choćby osoba, której doręczono pismo, znała adresata i podjęła się doręczenia mu pisma (4 CZ 130/61 z dnia 11 I 1962 r.).

Art. 223 § 2. Odrzucenie środków dowodowych (art. 223 § 2 k. p. c.) z powodu należytego wyjaśnienia okoliczności dopuszczalne jest tylko w przypadku, gdy dana okoliczność została zdaniem sądu wyjaśniona w sposób zgodny z twierdzeniami strony powołującej dalsze dowody na tę okoliczność. Tylko wówczas bowiem dalsze dowody są zbędne, gdy zmierzają do uzyskania tego samego wyniku (4 CR 217/61 z dnia 1 XII 1961 r.).

Art. 255 i 256. Protokół sporządzony przez przedstawicieli PZU w obecności poszkodowanego i przez niego podpisany, stwierdzający, jakie przedmioty uległy zniszczeniu na skutek pożaru, ma charakter dokumentu prywatnego w rozumieniu art. 255 k. p. c. Celem więc wykazania, że również i inne przedmioty, aniżeli ujęte w komisyjnym protokole sporządzonym przy udziale poszkodowanego i przez niego podpisanym, uległy zniszczeniu, oraz dla obalenia oświadczenia złożonego w tym protokole, rzeczą poszukującego odszkodowania jest przedstawić inne dowody poza dowodem ze świadków, jako wyłączonym z mocy przepisu art. 256 k. p. c. (1 CR 801/60 z dnia 16 VIII 1961 r.).

Art. 311. Przesłuchanie w trybie dowodu z przesłuchania strony będącej osobą prawną polega na przesłuchaniu organu tej osoby prawnej lub — jeżeli organ jest kilkuosobowy — członka lub członków tego organu, a nie jakiejś osoby dowolnej, wskazanej przez powoda. Nie może więc być podstawą nieprzesłuchania strony powodowej to, że „powód nie wskazał osoby uprawnionej do składania zeznań”, skoro oczywiste jest, że dyrektor przedsiębiorstwa państwowego jest w każdym razie taką osobą, a jego nazwisko i adres można łatwo ustalić z urzędu (4 CR 414/60 z dnia 30 V 1961 r.).

Art. 855, 879. Skoro wniosek o ustanowienie drogi koniecznej podlega rozpoznaniu przez sąd powszechny, a samo roszczenie nadaje się do egzekucji i może być egzekwowane na podstawie postanowienia o ustanowienie drogi koniecznej, jeśli orzeczono w nim o wynikających dla stron obowiązkach, nic nie stoi na przeszkodzie w świetle art. 855 wydaniu tymczasowego zarządzenia celem zabezpieczenia wniosku o ustanowienie drogi koniecznej. Wniosek o ustanowienie drogi koniecznej ma wiele wspólnego z powództwem o ochronę posiadania i dlatego przy

zabezpieczeniu tych wniosków należy odpowiednio stosować przepis art. 879 k. p. c. (3 CO 21/61 z dnia 31 VIII 1961 r.).

Art. 855. Stosownie do przepisu art. 855 k. p. c. celem postępowania o zabezpieczenie roszczeń również niepieniężnych jest zapewnienie przymusowego wykonania orzeczenia sądowego, jaki ma być wydane w przyszłości w razie uwzględnienia powództwa. Zabezpieczenie ma bowiem gwarantować skuteczne przeprowadzenie egzekucji na podstawie przyszłego prawomocnego orzeczenia i uniemożliwić pozbawienie wierzyciela zaspokojenia jego roszczenia.

Z założeń powyższych wynikają dwie istotne przesłanki dopuszczalności zabezpieczenia w trybie zarządzeń tymczasowych: po pierwsze, roszczenie, którego zabezpieczenia się żąda, powinno się nadawać do egzekucji sądowej, a to zarówno z uwagi na przedmiot przyszłego świadczenia, jak i na osobę dłużnika; po drugie — sposób sądowego zabezpieczenia powinien pozostawać w związku z przyszłą realizacją roszczenia w przypadku jego uwzględnienia o tyle, że ma zapewnić zaspokojenie dochodzonego w pozwie żądania.

Przesłankom tym nie odpowiada zabezpieczenie roszczenia sprowadzającego się do nakazania usunięcia niezgodności księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (2 CZ 167/61 z dnia 28 XI 1961 r.).

Kodeks rodzinny z dnia 27 VI 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 308)

Art. 46. Artykuł ten nie przewiduje możliwości uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli matki, która wyraziła zgodę na uznanie dziecka, lecz możliwość taka wynika z postanowień przepisów ogólnych prawa cywilnego, które mają w tym przypadku odpowiednie zastosowanie. I tak uchylenie się matki od skutków prawnych oświadczenia woli może nastąpić tylko w drodze powództwa i tylko w ciągu 6 miesięcy od daty wyrażenia przez nią zgody na uznanie dziecka (2 CR 933/60 z dnia 4 XI 1961 r.).

Art. 63. Kodeks rodzinny przyjął instytucję prawną przysposobienia w interesie dobra dziecka (art. 63 § 1), któremu ma ono zapewnić rodzinę zastępczą (art. 64), nie w celu zapewnienia tylko spadkobrania, lecz dla stworzenia prawdziwej więzi rodzinnej między przysposabiającym a przysposobionym.

Gdy zatem zachodzi stan rzeczy wykazujący, że pomiędzy przysposabiającym a przysposobionym żadna więź rodzinna nie powstała, lecz powstała tylko chwilowa więź majątkową dla korzyści przysposabiającego, któremu potrzebna była pomoc w gospodarstwie, trzeba przyjąć istnienie ważnego w rozumieniu art. 70 § 1 kod. rodz. powodu do rozwiązania stosunku przysposobienia (1 CR 999/60 z dnia 20 X 1961 r.).

Rozporządzenie z dnia 26 IV 1951 r. w sprawie bhp na obrabiarkach do metali (Dz. U. nr 25, poz. 192). § 89 rozprządzenia z dnia 6 XI 1946 r. o ogólnych przepisach bhp (Dz. U. nr 62, poz. 344), art. 24 ust. 2 dekretu z dnia 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym.

1. Uzależnienie odpowiedzialności za naruszenie przepisów bhp od zawiadomienia przełożonego o zamiarze podjęcia czynności może być usprawiedliwione wówczas, gdyby czynność, przy której pracownik doznał uszkodzenia zdrowia, nie należała do normalnego zakresu robót związanych z danym stanowiskiem pracy i ze względu na swój sporadyczny szczególny charakter wymagała odrębnego zasygnalizowania przełożonym. Trudno bowiem wymagać, aby najbardziej nawet skrupulatny zwierzchnik był w stanie przewidzieć takie mogące się zdarzyć wyjątkowe czynności, które odbiegają od zwykłego rodzaju pracy, i by mógł z góry ustalić dla nich zasady postępowania odpowiednie z punktu widzenia bhp.

2. Kwalifikacje zawodowe pracownika nie zwalniają zakładu pracy od obowiązku należytego przeszkolenia go w zakresie bhp, sprawdzenia jego wiadomości z tej dziedziny oraz stałego nadzoru nad ścisłym przestrzeganiem obowiązujących przepisów. Tylko bowiem stałe interesowanie się kierownictwa zakładu sprawami bezpieczeństwa i higieny pracy, troska o należyty poziom aparatu zawodowego i społecznego zajmującego się tymi zagadnieniami oraz doceniająca wagę tego problemu uporczywa praca z załogą mogą wytworzyć atmosferę sprzyjającą wdrażaniu pracowników do samorzutnego stosowania przepisów bhp, stanowiącego jeden z przejawów wysokiej socjalistycznej kultury stosunków pracy (1 CR 316/61, 1 CZ 40/61 z dnia 18 VII 1961 r.).

Ustawa z dnia 28 III 1952 r. o ubezpieczeniach państwowych (Dz. U. nr 20, poz. 130)

Art. 23 ust. 1. Bezwzględnie obowiązujący charakter przepisu art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 28 III 1952 r. o ubezpieczeniach państwowych (Dz. U. nr 20 poz. 130). doniosły interes społeczny związany z prawidłową realizacją zadań wynikających z ubezpieczeń państwowych oraz monopolistyczne stanowisko PZU w zakresie ubezpieczeń (również dobrowolnych) nakładają na ten zakład szczególny obowiązek nie tylko przyjęcia odpowiadającego warunkom ubezpieczeń wniosku ubezpieczającego się, lecz również obowiązek możliwie bez zwłoki zawarcia formalnej umowy ubezpieczenia, skoro jej zawarcie warunkuje zapobieżenie powstania szkody w zgłoszonym do ubezpieczenia mieniu.

Naruszenie tego z ustawy płynącego obowiązku, jeśli w jego konsekwencji doszło do utraty ochrony ubezpieczeniowej przez obywatela, uzasadniać może odpowiedzialność Zakładu za powstałą stąd szkodę.

Niewskazanie we wniosku wyraźnie sformułowanego ryzyka ubezpieczenia (czy od ognia, czy od kradzieży, czy też od odpowiedzialności cywilnej) nie usprawiedliwia pozostawienia wniosku bez odpowiedzi lub odmowy zawarcia umowy (1 CR 26/61 z dnia 12 XII 1961 r.).

Dekret z dnia 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (jednolity tekst Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 97).

Art. 24. Gdy chodzi o wadliwość maszyny lub innego narzędzia pracy, pracodawca nie może zasłaniać się tym, że maszyna została skonstruowana i wyprodukowana przez kogo innego. Ochrona pracownika stałaby się zupełnie iluzoryczna, gdyby przyjąć, że za wady w konstrukcji bądź produkcji maszyn zakład nie odpowiada.

Samo wydanie sprzętu ochronnego nie jest jeszcze wypełnieniem obowiązków w dziedzinie bhp, niezbędne jest pouczenie pracownika, kiedy i jak ma go używać, oraz egzekwowanie dopełnienia tego obowiązku (2 CR 501/61 z dnia 11 XI 1961 v.).

Art. 24. Przepis art. 24 dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym normuje w sposób szczególnie zasady odpowiedzialności uspołecznionego zakładu pracy za szkodę wyrządzoną pracownikowi w związku z wypadkiem przy pracy. Przepis powyższy nie ogranicza jednak w niczym roszczeń odszkodowawczych, jakie w związku z tym wypadkiem mogą służyć pracownikowi od innych osób, nie będących jego pracodawcą. Roszczenia takie służą pracownikowi, jak i każdemu innemu poszkodowanemu, na zasadzie przepisów prawa cywilnego, w szczególności przepisów kodeksu zobowiązań o czynach niedozwolonych (2 CR 501/61 z dnia 11 XI 1961 r.).

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

I. Kodeks karny z 1932 r.

Art. 85. Zastosowanie przewidzianego w art. 85 k. k. w związku z art. 50 k. k. środka zabezpieczającego w postaci przepadku przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa, jak również narzędzi, które służyły lub były przeznaczone do jego popełnienia, jest dopuszczalne wówczas, kiedy nie może być skazany:

1. sprawca czynu zabronionego przez ustawę karną z powodu nieodpowiedzialności ze względu na jego niedojrzały wiek (art. 69 i 71 k. k.) lub nienormalność stanu psychicznego (art. 17 k. k.);

2. sprawca przestępstwa: a) bądź z powodu zwolnienia go od odpowiedzialności ze względu na okoliczności zasłę po popełnieniu przestępstwa, w szczególności z powodu przedawnienia ścigania lub wyrokowania (art. 86 i 87 k. k.) albo czynnego żalu (art. 180 § 2, 219 § 2 k. k.). b) bądź z powodu niektórych przyczyn przewidzianych w prawie procesowym, np. w art. 49 k. p. k.

Przepis art. 85 k. k. nie może stanowić podstawy do orzeczenia przepadku przedmiotu przestępstwa, jeżeli przedmiot ten nie jest narzędziem przestępstwa lub rzeczą pochodzącą bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa.

Prokurator, jeżeli umorzył dochodzenie lub śledztwo na podstawie art. 49 k. p. k. lub na podstawie art. 245⁵ i 245⁹ k. p. k., nie orzeka przepadku przedmiotów pochodzących z przestępstwa albo stanowiących narzędzia, które służyły lub były przeznaczone do jego popełnienia (C. I. 15 IX 1961 — VI KO 3/59).

Art. 215 § 1. Oskarżony, który umyślnie wprowadził się w stan nietrzeźwości i następnie prowadził samochód ciężarowy po drodze publicznej w sposób niebezpieczny, bo niezgodny z przepisami, spowodził przez tego rodzaju jazdę stan zagrożenia dla innych pojazdów. Oskarżony jako szofer dobrze wiedział, iż nie wolno jest prowadzić pojazdu mechanicznego po drodze publicznej osobie nietrzeźwej, bo spożycie przez taką osobę alkoholu powoduje u niej zakłócenie czynności psychomotorycznej i czyni ją przez to niezdolną do prawidłowego kierowania pojazdem. Skoro więc oskarżony mimo tej świadomości pił wódkę i następnie w stanie nietrzeźwym prowadził samochód w sposób nieostrożny, to tym samym zrealizował stan faktyczny przestępstwa z art. 215 § 1 k. k. (8 I 1962 — III K 997/61).

Art. 225 § 2. Stan silnego wzruszenia może być następstwem całego łańcucha przyczyn, w których każda poszczególne przyczyna może być stosunkowo mało ważna, w sumie jednak następuje takie nagromadzenie negatywnych uczuć, że wystarczy w końcu stosunkowo błahe wydarzenie, aby wywołać wybuch (13 IX 1961 — III K 535/61).

Art. 225 § 2. Dla przyjęcia kwalifikacji prawnej z art. 225 § 2 k. k. konieczne jest, by zabójstwo było dokonane pod wpływem silnego wzruszenia, by sprawca dokonał zabójstwa tylko dlatego, że znajdował się w stanie silnego wzruszenia, bez którego w ogóle nie dokonałby zabójstwa. Natomiast rodzaj uczucia, które doprowadziło do wybuchu afektu, nie może mieć decydującego w kwestii kwalifikacji znaczenia. W szczególności przyjęcie, iż oskarżony działał z ujemnych pobudek, nie uzasadnia odmowy zastosowania łagodniejszej kwalifikacji, skoro przepis art. 225 § 2 k. k. nie wprowadza żadnych pod tym względem ograniczeń, a interpretacja ścisła na niekorzyść oskarżonego nie jest dopuszczalna (16 I 1962 — III K 1041/61).

Art. 230 § 1. Obowiązek dania sygnału dźwiękowego przez kierowcę pragnącego wyprzedzić inny pojazd nie jest obowiązkiem formalnym i bezwzględny, ciężącym na kierowcy z reguły w każdym przypadku wyprzedzenia, a więc niezależnie od sytuacji na jezdni.

Kierowca jest jednak obowiązany dać taki sygnał, gdy wymaga tego bezpieczeństwa ruchu, a więc gdy obowiązek taki uzasadniony jest okolicznościami konkretnego przypadku (6 II 1962 — I K 1004/61).

Art. 246. Dla bytu przestępstwa z art. 246 k.k. nie jest konieczne aktywne działanie, lecz występkę tego można dopuścić się również przez zaniedbanie (19 X 1961 — V K 486/61).

Art. 264 § 1. Korzyść majątkowa, o której mowa w przepisie art. 264 § 1 k.k., może polegać nie tylko na zagarnięciu cudzego, wyłudzonego mienia, lecz również na bezprawnym korzystaniu z mienia wyłudzonego (por. SN. 97/37). Natomiast przestępstwa zagarnięcia mienia społecznego określone w dekretach z dnia 4 III 1953 r. (Dz. U. nr 17, poz. 68 i 69), oraz ustawie z dnia 18 VI 1959 r. (Dz. U. nr 36, poz. 228) mogą polegać tylko na zagarnięciu mienia społecznego, a nie na bezprawnym korzystaniu z niego, w celu osiągnięcia dla siebie lub kogo innego korzyści majątkowej. Te bowiem wszystkie przepisy mówią o zagarnięciu mienia społecznego. W tych więc przypadkach, w których sprawca w celu osiągnięcia dla siebie lub kogo innego korzyści majątkowej, wyłudzone przez siebie mienie społeczne inwestuje z własnej woli w państwowy obiekt przemysłowy, w celu osiągnięcia zysku z tego obiektu, nie można mówić o zagarnięciu mienia społecznego określonym w tych przepisach, lecz o oszustwie z art. 264 § 1 k.k. (16 I 1962 — II K 845/61).

Art. 286. Pracownik instytucji gospodarczej, który wykonuje polecenie przełożonego sprzeczne z prawem karnym, popełnia przestępstwo, co nie wyłącza jednoczesnej odpowiedzialności karnej przełożonego za podżeganie do tego przestępstwa lub za inne przestępstwo (np. z art. 286 k.k.). (7 III 1961 — I K 976/60).

Art. 286 § 2. Gdy sprawca czynu rozporządza mieniem społecznym bez zamiaru przywłaszczenia, mając zarazem zamiar mienie to, po jego chwilowym użyciu, zwrócić niezwłocznie, nie mamy do czynienia z przestępstwem przywłaszczenia, lecz z bezprawnym posługiwaniem się własnością społeczną, a w przypadku gdy sprawca jest urzędnikiem — czyn taki może wypełnić znamiona przestępstwa z art. 286 § 1 k.k., jeśli sprawca nie działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej dla siebie lub innej osoby. Jeśli zaś taki cel towarzyszył działaniu urzędnika, odpowiedzialność jego kształtować się powinna w płaszczyźnie § 2 art. 286 k.k. a nie § 1 tegoż artykułu (5 XII 1961 — II K 468/61).

II. Kodeks postępowania karnego

Art. 38. Żądanie wyłączenia sędziego, zgodnie z wyraźnym brzmieniem art. 38 k.p.k., powinno być zgłoszone najpóźniej do chwili rozpoczęcia przewodu sądowego. Późniejsze zgłoszenie wniosku o wyłączenie sędziego jest bezskuteczne i oddalenie tego wniosku przez sąd jest uzasadnione na podstawie wspomnianego już wyżej przepisu art. 38 k.p.k. (6 II 1962 — III K 1081/61).

Art. 49. Przewidziane w art. 49 k.p.k. umorzenie postępowania karnego oparte jest na założeniu, iż ze względu na znikome niebezpieczeństwo społeczne czynu popełnionego przez sprawcę należy odstąpić od ścigania karnego (C. I. 15 IX 1961 — VI KO 3/59).

Art. 65. Umorzenie prawomocnym wyrokiem postępowania z oskarżenia publicznego w sprawie o przestępstwo z art. 241 k. k. na skutek ustalenia, że oskarżony dopuścił się czynu kwalifikującego się jako przestępstwo z art. 237 § 1 k. k. ściganego z oskarżenia prywatnego, a prokurator nie objął oskarżenia w trybie art. 65 § 1 k. p. k. — jest sprawą osadzoną w stosunku do późniejszego wniesienia przez prokuratora przeciwko temu samemu oskarżonemu o ten sam czyn oskarżenia o przestępstwo z art. 236 § 1 k. k. na podstawie nowej opinii biegłego, według której czyn oskarżonego wywołał u pokrzywdzonego wstrząs mózgu z następnym rozstrojem zdrowia i naruszeniem funkcji organizmu na okres przekraczający dni 20 (22 VI 1961 — VI KO 5/61).

Art. 66. Zasadzenie powództwa cywilnego na zasadzie art. 239 k. z. było błędne, gdyż powództwo cywilne w procesie karnym może być zasadzone, jeżeli szkoda wynika z przestępstwa (art. 66 k. p. k.), a więc na podstawie przepisu art. 134 k. z., przy czym według orzecznictwa Izby Cywilnej Sądu Najwyższego należy uwzględniać przy ustalaniu wysokości szkody, okoliczności wymienione w art. 158 k. z. (13 XI 1961 — IV K 1000/61).

Art. 191. Wezwania i inne pisma sądowe wysłane pod ostatnim adresem strony, której doręczono wezwanie na rozprawę główną, uważa się za doręczone na podstawie art. 191 k. p. k., jeżeli strona zmieniła miejsce swego zamieszkania także z powodu powołania do służby wojskowej i nie zawiadomiła o tym sądu (18 I 1962 — VI KO 67/61).

Art. 251 § 1 pkt d). W przypadku gdy uprzednie skazanie oskarżonego ma znaczenie dla przyjęcia kwalifikowanej postaci przestępstwa, a w sprawie brak jest danych o karalności, sąd uprawniony jest na podstawie art. 251 § 1 pkt d) k. p. k. do zwrócenia akt prokuratorowi w celu uzupełnienia postępowania przygotowawczego (C. I. 26 V 1961 — VI KO 86/60).

Art. 296. Sąd może odstąpić od przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości bądź w części, gdy wyjaśnienia oskarżonego przyznającego się do winy nie budzą wątpliwości. Chodzi tu nie tylko o sam fakt przyznania się oskarżonego do winy, ale również o nie budzące wątpliwości jego wyjaśnienia w całości, tj. zarówno co do przedmiotowej, jak i podmiotowej strony jego czynu, a więc i motywy lub pobudki działania. Jeśli śledztwo nie wyjaśniło wszechstronnie tych wszystkich okoliczności, sąd orzekający odstępując w takim przypadku od przeprowadzenia postępowania dowodowego nie ma możliwości skontrolowania, czy nie sprawdzone dotąd (a więc gołosłowne) wyjaśnienia oskarżonego, w istotnych dla prawidłowego rozstrzygnięcia sprawy częściach, można uznać za nie budzące wątpliwości (3 II 1962 — V K 52/62).

Art. 325 § 2. Wobec kategorycznego brzmienia przepisu art. 325 § 2 k. p. k. należy uznać, że brak podpisu na sentencji wyroku jednego z sędziów biorących udział w jej wydaniu stanowi bezwzględną przyczynę nieważności takiej sentencji (22 II 1962 — V K 949/60).

Art. 337. Sąd ma obowiązek sporządzić uzasadnienie wyroku na piśmie, jeżeli w sprawie, w której na rozprawie głównej brał udział prokurator, zapadł wyrok uniewinniający, a wniosek o sporządzenie uzasadnienia złożył tylko powód cywilny (5 IV 1962 — VIKO 9/62).

Art. 339 § 1 lit. a). Sąd w rozumowaniu, które doprowadziło do osądu, powinien mieć na uwadze wszystkie okoliczności ujawnione na rozprawie i istotne dla sprawy. Rozważyć powinien wszystkie dowody, a więc nie tylko te, które uznał za wiarygodne, ale także dowody odrzucone jako bezwartościowe i nie zasługujące

na uwzględnienie. Nie ma zatem sąd prawa pominąć żadnej istotnej dla sprawy okoliczności mogącej mieć wpływ na rozstrzygnięcie kwestii winy lub niewinności oskarżonego. Niedopełnienie tego obowiązku przez sąd w rezultacie prowadzi do uchybienia warunkom art. 339 § 1 lit. a k. p. k. Dotyczy to również sądu rewizyjnego, gdy sąd ten przyjmuje na siebie funkcje sądu merytorycznego (14 XII 1961 — V K 610/61).

Art. 367 § 1. Jakkolwiek w myśl art. 367 § 1 k. p. k. rewizję należy złożyć w terminie zawitym, wskazanym w art. 211 k. p. k. do sądu, który wydał wyrok w pierwszej instancji, to nie można jednak przyjąć, iż złożenie rewizji względnie wniosku o uzasadnienie wyroku do sądu drugiej instancji, miejscowo i rzeczowo właściwego, stanowi tego rodzaju uchybienie, by miało pozbawić ono oskarżonego przysługującego mu prawa do obrony (10 III 1962 — V K 80/62).

Art. 394. (Postanowienie sądu wojewódzkiego w przedmiocie warunkowego zwolnienia, wydane w trybie art. 8 ustawy z dnia 29 V 1957 r. o warunkowym zwolnieniu osób odbywających karę pozbawienia wolności (Dz. U. nr 31, poz. 134 ze zmianą Dz. U. nr 11, poz. 69 z 1960 r.) po upływie terminu do wniesienia zażalenia przez prokuratora albo po rozpoznaniu zażalenia — uważać należy za prawomocne postanowienie, kończące postępowanie sądowe.

Od postanowienia takiego może być założona rewizja nadzwyczajna. Zasada prawna. (7 s. 22 II 1962 — VI KO 69/61).

Art. 449. Na orzeczenie w przedmiocie kosztów postępowania służy zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone. Do kosztów postępowania należy zryczałtowana ich równowartość, którą składa oskarżyciel prywatny przy akcie oskarżenia (art. 435 § 1 k. p. k.). Rozstrzygnięcie odmawiające przyznania prawa ubogich i nakazujące złożenie zaliczki jest orzeczeniem w przedmiocie kosztów postępowania, które może naruszać prawa oskarżyciela prywatnego (25 I 1962 — VI KO 65/61).

III. Ustawy związkowe i dodatkowe

a) Mały kodeks karny

Art. 8. Przedmiotem przestępstwa z art. 8 m. k. k. jest bezpieczeństwo państwa. Sprawca czynu z art. 8 m. k. k., wprowadzający w błąd władzę polską przez udzielenie fałszywych wiadomości co do wykonania zadania z zakresu wywiadu, naraża na szkodę bezpieczeństwo państwa (17 I 1962 — I K 1027/61).

Art. 22. Wszelkie wypowiedzi, podające w wątpliwość trwałość granic zachodnich państwa polskiego, będące rezonansem coraz gwałtowniejszej i nie przebierającej w środkach antypolskiej propagandy rewizjonistów zachodnioniemieckich, mogą wyrządzić istotną szkodę interesom państwa polskiego. Tego rodzaju wypowiedzi mogą bowiem, zwłaszcza wśród ludności zamieszkującej Ziemię Zachodnie, wywoływać nastroje niepewności (9 II 1962 — IV K 1331/61).

Art. 31. Terminu „publicznie” nie należy mieszać z terminem „w miejscu publicznym”. Znamię „publicznie” wedle utartej już w tej mierze praktyki zachodzi wtedy, jeżeli działanie dochodzi lub dojść może do wiadomości większej ilości osób, a sprawca bądź tego chce. bądź możliwość tę przewiduje i z nią się godzi (5 II 1962 — IV K 1049/61).

Art. 39. Dla bytu przestępstwa z art. 39 m. k. k. konieczne jest ustalenie zwinionego umyślnie działania, polegającego m. in. na obniżeniu poziomu wytwórczości przez pogorszenie jakości wyrobów, na znacznym pogorszeniu stanu urządzeń technicznych zakładu lub na marnotrawieniu surowców albo towarów, spowodowanym uchylaniem się sprawcy od wykonywania ciężącego na nim osobiście

obowiązku przedsięwzięcia należytych starań o urządzenie techniczne zakładu, albo o jego surowce lub towary. Tego rodzaju działanie musi odpowiadać pojęciu tzw. szkodnictwa gospodarczego, zbliżonego do sabotażu (25 I 1962 — IV K 416/60).

Art. 46. Prezes kółka rolniczego należy do rzędu osób podlegających odpowiedzialności karnej przewidzianej dla urzędników (28 XII 1961 — VI KO 58/61).

b) *Dekret z 4 III 1953 r. o wzmoczeniu ochrony własności społecznej (Dz. U. nr 17, poz. 68).*

Art. 1 § 3 lit. a). Zagarnięcie mienia społecznego jest umyślnym, bezprawnym działaniem podjętym w zamiarze uszczuplenia tego mienia. Aby przypisać zagarnięcie mienia społecznego trzeba ustalić, czy zostało ono usunięte z władania organizacji państwowej lub społecznej i znalazło się wskutek zagarnięcia we władaniu sprawcy przestępstwa. Nie ma natomiast zagarnięcia mienia, jeżeli sprawca nie zamierzał uszczuplić wspomnianego mienia i w istocie swej takiego uszczuplenia nie spowodował. Nie będzie w szczególności warunków zagarnięcia wówczas, gdy sprawca bezprawnie zatrzymuje mienie w tym celu, aby pokryć lub wyrównać wierzycelność, którą niesłusznie go obciążono (17 XI 1961 — I K 318/59).

c) *Ustawa z dnia 21 I 1958 r. o wzmoczeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstwa (Dz. U. nr 4, poz. 11).*

Art. 1 § 1. Orzeczenie przepadku majątku, w wypadku skazania za przestępstwo określone w art. 1 § 1 ustawy z dnia 21 I 1958 r. jest obligatoryjne, zatem kwestia wykonalności orzeczenia w tej części nie może przy wymiarze tej kary odgrywać decydującej roli. Ponadto zagadnienie wykonalności tego orzeczenia jest rozstrzygane w odrębnym postępowaniu wykonawczym, którego wyników z góry nie można przesądzać (7 s. 5 X 1961 — V K 290/61 i V K 480/61).

Art. 1 § 1. Ustawa z dnia 21 I 1958 r. nie konstruuje i nie przewiduje żadnego swoistego, samodzielnego stanu faktycznego przestępstwa, co wynika wyraźnie z brzmienia art. 1 § 1 odsyłającego do przestępstw przewidzianych kodeksem karnym lub innych ustaw. Ustawa ta ma zatem charakter subsydiarny, zaostrzający karę, jej zastosowanie jest obligatoryjne na wypadek spełnienia warunków w niej przewidzianych (14 XII 1961 — I K 716/61).

Art. 1 § 2. W myśl art. 1 § 2 ustawy z dnia 21 I 1958 r., w wypadku wyrządzenia szkody przez dwie lub więcej osób działających w zмовie przyjmuje się przy wymiarze kary ogólną wysokość szkody (16 I 1962 — IV K 1106/61).

Art. 1 § 3. Art. 1 § 3 ustawy z dnia 21 I 1958 r. stanowi, że kary przewidziane w art. 1 § 1 wymierza się bez względu na to, jaka kara jest przewidziana w ustawie za dane przestępstwo, chyba że ustawa przewiduje karę surowszą. Ustawa z dnia 21 I 1958 r. wprowadziła więc przy przestępstwach popełnionych z chęcią zysku kary przewidziane w tejże ustawie w miejsce kar przewidzianych przepisami kodeksu karnego lub innych ustaw szczególnych. Kara grzywny nie jest przewidziana w tej ustawie. Jednakowoż na podstawie art. 92 k. k. — do ustawy z dnia 21 I 1958 r. stosuje się przepisy części ogólnej kodeksu karnego, a więc również przepis art. 42 § 2 k. k. (7 s. 25 I 1962 — V K 648/61).

Art. 2. Wprawdzie paserstwo w stosunku do mienia społecznego stanowi bardzo niebezpieczne przestępstwo i wymaga stosowania ostrej represji, to jednak sankcje karne przewidziane w art. 1 i 2 ustawy z dnia 21 I 1958 r. nie mają zastosowania do paserów mienia społecznego, gdyż szkoda w mieniu społecznym została już wcześniej wyrządzona (4 I 1962 — II K 541/60).

d) *Ustawa z dnia 10 XII 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu (Dz. U. nr 69, poz. 434).*

Art. 31. Art. 31 ustawy z dnia 10 XII 1959 r. o zwalczaniu alkoholizmu jest przepisem ogólnym i dlatego ma zastosowanie przy skazaniu kierowcy pojazdu mechanicznego za przestępstwo popełnione w stanie nietrzeźwym w związku z naruszeniem obowiązków prowadzącego pojazd mechaniczny, zakwalifikowane w części szczególnej kodeksu karnego np. z art. 215 § 1 k.k. (1 III 1962 — V K 779/61).

e) *Ustawa z dnia 27 XI 1961 r. o zmianie przepisów postępowania karnego (Dz. U. nr 63, poz. 296).*

Art. 5. Postanowienie art. 5 ustawy z dnia 27 XI 1961 r. o zmianie przepisów postępowania karnego, stanowiące o tym, że sprawy, w których wpłynął akt oskarżenia przed dniem 1 II 1962 r., toczą się według dotychczasowych przepisów, dotyczy wszystkich przepisów tej ustawy, a nie tylko art. 1 w przedmiocie własności rzeczowej (5 IV 1962 — VI KO 7/62).

Zebrał
Stefan Kalinowski